

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Polemik mod Heiberg

Citation: Kierkegaard, Søren: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 , s. 3.
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-pmh-txt-shoot-idaa0c6837-f9b8-4f4a-a1f7-498c584ad287.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Gjentagelsen er i Aandens Rige. Her betyder den dog mere, da »vi skulle see den Udvikling, som Gjentagelsen fører med sig og som paa en Maade ophæver Gjentagelsen som saadan.«^[1] Gjentagelsen er altsaa i Aandens Rige, men er Udvikling. Nu er vi ved Berigtigelsen. Dette skal jeg nemlig have overseet og hine Ord af Professoren, der vel ikke ere gyldne som Goethes, men som dog idetmindste findes i en forgyldt Bog, indeholde tillige Berigtigelsen. Kun et tankeløst Menneske kan have læst »Gjentagelsen« igjennem, og ikke opdaget, at dette netop med Bestemthed er fremsat der, anskueliggjort og udtrykt. Dog for en Ordens Skyld har jeg allerede i det Foregaaende citeret et Par Steder til hvilke jeg henviser Den, der skulde have glemt hvad der er meget mere end et Par enkelte Udsagn »Gjentagelsens« hele definitive Stræben. I det forklarende Brev hedder det: det unge Menneske forklarer Gjentagelsen som den anden Potens af hans Bevidsthed.« Dette turde dog vel være det bestemteste Udtryk for, at Gjentagelsen af mig er opfattet som en Udvikling; thi Bevidsthedens anden Potens er jo ingen intetsigende Gjentagelse, men en Gjentagelse saaledes at den ny har absolut Betydning i Forhold til det Foregaaende, er kvalitativt forskjelligt fra dette. Hvem mon nu Professoren har villet gavne med sin Berigtigelse? de Mange, der ikke have læst Bogen, kan den ikke interessere; de Faa, der have læst Bogen, behøve den ikke. Eller skulde det maaskee være mig Hr Professoren vilde gavne. Professoren har da altsaa faaet den Mening, at jeg har gjort mig skyldig i den Vildfarelse, ikke at skjelne mellem Gjentagelsens Betydning i Naturen (om hvilken jeg slet ikke har talet) og dens Betydning i Aandens Rige (om hvilken jeg nok saa bestemt som han har sagt det Samme, og anskueliggjort det). Naar nu Professor Heiberg har grebet en saadan Mening ud af Luften, saa bør det sig ham ikke at blive staaende ved at udtale den, men han maa gaae videre og forklare, hvorledes det er gaet til, at det er skeet, som slet ikke er skeet. Det der skal forklares ligger ligesom visse Grevers Grevskab i Maanen, hvad Under da at Forklaringen tragter didhen, hvor Professorens Længsel er! Vildfarelsen forklarer Hr Professoren deraf, at jeg i min Lovtale over Gjentagelsen¹ egentlig har havt Naturens Categorier for Øie, og at jeg har gjort dette, »synes at indlyse deraf, at han netop har anvendt det (Gjentagelsens Begreb) paa et naturphilosophisk Begreb, nemlig Bevægelsen.«² Naar det nu staaer fast, hvad Hr Prof: jo selv foredrager, at Gjentagelsen hører hjemme saa vel i Aandens som i Naturens Sphære, om den end i hiin betyder noget Andet end i denne, saa følger jo eo ipso deraf, at Bevægelsen ogsaa hører hjemme i Aandens Sphære. I vore Tider er man gaet saavidt, at man endog har villet have Bevægelsen ind i Logiken. Der har man kaldet Gjentagelsen Mediationen. Bevægelsen er imidlertid et Begreb Logiken slet ikke kan bære. Mediationen maa derfor forstaaes i Forhold til Immanentsen. Saaledes forstaaet lader Mediationen sig igjen slet ikke bruge i Frihedens Sphære, hvor det Næste bestandig kommer frem ikke i Kraft af en Immanents men af en Transcendents. Det Ord Mediation har derfor tjent til Misforstaaelse i Logiken, fordi det tillod at der til det knyttede sig en Forestilling om Bevægelse. I Frihedens Sphære har det Ord Mediation igjen skadet, fordi det kommande fra Logiken bidrog til at gjøre Bevægelsens Transcendents illusorisk. For at forhindre denne Mislighed eller denne tvetydige Overenskomst mellem det Logiske og Friheden, har jeg troet, at man i Frihedens Sphære kun[de] bruge Gjentagelsen. At den forudsætter Bevægelsen, er ganske i sin Orden, og i Grunden indrømmet af Prof. Heiberg derved, at han selv siger, at Gjentagelsen i Aandens Rige betyder noget Andet end i Naturens, og altsaa, som ovenfor bemærket, siger, at den er begge Steder. Dog dette siger jeg blot for at disputere et Øieblik e concessis. Skulde det behage Hr Profess. at renoncere paa [at] have sagt det, skal det ikke komme mig derpaa an, min Smule filosofiske Tænkning har dog den gode Egenskab at den hverken staaer eller falder med Prof. Heiberg, ligesaa lidet som hans Udsagn i Almindelighed egne sig til at standse dens Udvikling, der ikke har forsømt at gjøre sig bekjendt med den tydske Philosophie, for at lære af Mestere, hvad man helst og bedst lærer af dem. Bevægelsen er nu ikke blot dialektisk i Retning af Rummet (i hvilken Forstand den beskæftigede Heraklit og Eleaterne, og senere blev saa meget brugt og misbrugt [af] Sceptikerne), men den er tillige dialektisk i Retning af Tiden. Dialektiken er i begge Retninger den samme, thi Punktet og Øieblikket svarer til hinanden. Da jeg nu ikke veed at nævne tvende Skoler, hvor Bevægelsens Dialektik i Retning af Tid er saa bestemt udtrykt, som Heraklit og Eleater udtrykte den i Retning af Rummet, saa nævnte jeg dem. Derved vandt jeg tillige, at der faldt en comisk Belysning over min foretagne Reise til Berlin, fordi Bevægelsen herved blev et Ordspil. Alt Sligt er tilladeligt i en Bog, der ingenlunde forkynder sig som et videnskabeligt Værk, og hvis Forfatter af Væmmelse over den uvidenskabelige Maade paa hvilken man udbasuner Videnskabelighed, helst ønsker at være udenfor dette Hurlumhei, og saa langt fra at docere Trivialiteter, har sin Glæde af at forudsætte hos Læseren den størst mulige Viden. Naar man lader Bevægelsen være i Forhold til Gjentagelsen i Frihedens Sphære, da bliver Udviklingen deri forskjellig fra den logiske Udvikling, at Overgangen vorder. Overgangen er i Logiken Bevægelsens Lydløshed, hvorimod den i Frihedens Sphære vorder. Naar saaledes Mulighed i Logiken ved Tankens Immanents bestemmer sig til Virkelighed, saa forstyrrer man kun den logiske Proces⁵ tause Indesluttethed ved at tale om Bevægelse og Overgang. I Frihedens Sphære derimod er Muligheden og Virkeligheden fremkommer som en Transcendents. Naar derfor Aristoteles allerede har sagt, at Overgangen fra Mulighed til Virkelighed er en $\chi\upsilon\eta\sigma\iota\varsigma$, saa taler han ikke om den logiske Mulighed og Virkelighed, men om Frihedens, og sætter derfor rigtigt Bevægelsen. I hele den Schellingske Philosophie spiller ligeledes Bevægelsen en stor Rolle, ikke blot i Natur-Philosophien (stricte sic dicta), men ogsaa i Aands Philosophien, i hele hans Opfattelse af Friheden. Det der her gjør ham meest Bryderie er netop at faae Bevægelsen med. Men deri havde han netop ogsaa sin Fortjeneste, at han vilde have den med, ikke i den aandrige Forstand, i hvilken den senere i den hegelske Philosophie kom med i Logiken, og fra Logiken atter tjente til Forvirring ved at betyde for meget i Logiken og for lidt udenfor den. Dog tilstaaer jeg gjerne, at her er saare mange Vanskeligheder tilbage, og modtager med Taknemlighed enhver Berigtigelse, naar denne vel at mærke, ikke

berigtiger ved at reconstruere Trivialiteter, og fremfor Alt ikke taler saaledes om Gjentagelsens Betydning i Aandens Verden, at Talen selv modbeviser Talen, da det Mere, hvilket jo Professoren siger, man skal see, der næsten ophæver Gjentagelsen og gjør den til en anden, ikke bliver synligt eller hørligt. – Deels finder Professoren det sandsynligt, at jeg fornemlig har havt Naturens Categorier for Øie, deraf, at det jeg »tenderer til er hvad man kalder en Livs-Philosophie, men i en saadan vil et sympathiserende Samliv med Naturen være et væsentligt Moment.«³ Kan saavist gjerne være. Det maatte være et meget uerfarent Menneske, der ligeoverfor Prof. Heiberg vilde benegte dette, naar det ikke er nærmere afgjort om han ved en Livsphilosoph forstaaer en chaldæisk Faarehyrde, der kigger Stjerner, eller en phantastisk Laban, der vil gjenindføre Nomadefolkenes Levemaade; eller en Uhu en Troglodyt; eller en pensioneret Embedsmand, der ligger paa Landet og sympathiserer med Naturen, eller hvad han forresten forstaaer derved. Den eneste verdenshistoriske Livsphilosoph, der har levet, er Socrates. Han var som bekjendt absolut ligegyldig mod Sympathien med Naturen. Naar nu en Forfatter »forsøger sig i den experimenterende Psychologie«, saa er der ingen Sandsynlighed for, at det, der beskæftiger ham, skulde være Sympathien med Natur-Phænomenerne. Men denne Usandsynlighed passer ganske ligesom det »sandsynlige« Beviis til det der skal forklares og bevises, eller til Berigtigelsen, som denne nemlig har intetstedshjemme, saa har Forklaringen og Beviset hjemme sammesteds.

-
1. cfr Nytaarsgaven p. 97.
(tilbage)
  2. Anm.Læseren vil behage at Prof: har fundet denne Lovtale p. 2 og 3. og tildeels p. 34., hvorimod ikke et eneste Ord af den sidste Deel har faaet Lov at komme med i den Lovtale, Professoren er saa god at lade mig holde.
(tilbage)
  3. cfr Nytaarsgaven p. 98.
(tilbage)
  4. (tilbage)